

Voiko seksuaalirikoksesta tuomittu toimia urheiluseurassa?

KIEKKOLIIGAN EDUSTUSJOUKKUEESSA TYÖSKENTELI SEKSUAALIRIKOKSISTA TUOMITTU MIES. MITEN URHEILUSSA SUHTAUDUTAAN SEKSUAALISEEN AHDISTELUUN JA HÄIRINTÄÄN?

SUSANNA LUIKKU KUVAT HANNES PAANANEN

VASTAAJA 1. Urheilun kattojärjestön Valon tasa-arvotyön asiantuntija Sari Kuosmanen korostaa avoimuuden, pelisääntöjen ja matalan puuttumiskynnyksen merkitystä. Seurat tarkistavat alaikäisten kanssa työskentelevien palkkasuhteisten henkilöiden taustat, mutta se on nykyisin mahdollista myös vapaaehtoistyövoimaa rekrytoitaessa.

URHEILU EI OLE yhteiskunnasta erillinen alue. Tasa-arvoon, syrjintään, seksuaaliseen häirintään ja sopimattomaan käytökseen kiinnitetään enemmän huomiota kuin ennen. On hyvä, että asioista puhutaan avoimemmin ja mahdollisiin ongelmiin sekä ikäviin tilanteisiin on seuroissa ratkaisumalleja valmiina.

Työ häirinnän ehkäisemiseksi ja ratkaisumallien kehittämiseksi alkoi 2000-luvun alussa koulutuksilla ja neuvonnalla. Silloin julkaistiin ensimmäinen sukupuolista ja seksuaalista häirintää ja niiden ennaltaehkäisyä käsittelevä *Lupa välittää – lupa puuttua* -opas, jota päivitetään parhaillaan.

Saamme yhteydenottoja aiheesta ja autamme näissä asioissa. Seurat hoitavat ongelmia myös itse tai hakevat tarvittaessa apua lajiliitoilta, sosiaalialan järjestöiltä ja ammattilaisilta tai viranomaisilta.

Ilmiön laajuudesta ja luonteesta on vaikea luoda järjestösolta kokonaiskuvaa, mutta sen voi sanoa, että jokainen tapaus on yksilöllinen ja käsiteltävä erikseen.

Ahdistelija voi olla toinen urheilija, seuran toimihenkilö, valmentaja tai huoltaja. Ongelmia voi syntyä joukkue- tai yksilölajissa, harrasteryhmässä tai huippu-urheilutasolla.

ENNALTAEHKÄISYSSÄ

tärkeintä on turvallisen toimintaympäristön varmistaminen ja avoin ilmapiiri. Kun näistäkin asioista voidaan ja uskalletaan puhua, ongelmiin puuttumisen kynnyksistä madaltuu.

Seurojen on hyvä miettiä etukäteen, miten mahdolliset ongelmat hoidetaan: kuka hoitaa ja mistä haetaan apua. Se koskee muitakin ristiriitatilanteita, kuten syrjintää, väkivaltaa, kommunikaatio-ongelmia ja niin edelleen.

Lasten ja nuorten kanssa työskennellessä on oleellista, että yhteisöstä löytyy luottoaikuinen, jolle voi kertoa ongelmista. Parasta on, että he valitsevat luottohenkilön itse.

Urheilussa ollaan usein ja luonnostaan fyysisessä kontaktuksessa, läheisesti tekemisissä vieraampienkin ihmisten kanssa, yhdessä reissussa ja niin edelleen. Se ei silti saa tarkoittaa, että nuoren kertomusta ja mahdollista ikävää kokemusta mitätöidään. Jos jokin tilanne aikuisen ja nuoren välillä tuntuu nuoresta epämiellyttävältä, se pitää selvittää.

Jos kyseessä on väärinkäsitys tai tahaton loukkaus, sekin pitää selvittää, ja jatkaa eteenpäin. Avoimen ja turvallisen urheiluympäristön edellytys on, että rajat ovat selvät ja niitä kunnioitetaan.

Yhtä lailla valmentaja tai muu läheinen voi huomata nuoren muuttuneesta käytöksestä ja olemuksesta, että joltain ikävää on tapahtunut urheiluharrastuksen ulkopuolella – ja olla se luottoaikuinen, jolle kerrotaan.

MIKÄLI SEURA rekrytoi alaikäisten kanssa työskentelevän henkilön palkkatyöhön, hänen rikosrekisterinsä tarkistetaan jo lain velvoitteesta. Lakia laajennettiin vuonna 2014 koskemaan vapaaehtoistyövoimaa, mutta heidän kohdallaan tarkistaminen on vapaaehtoista.

Yhä useammat seurat ja lajit pyrkivät tarkistamaan myös vapaaehtoisten taustat, mutta kokonaisuus on laaja ja lakimuutos melko uusi ja tuntematon.

Jos seksuaalirikoksesta tuomittu henkilö on tuomionsa kärsinyt eikä ongelmia ole enää esiintynyt, juridisesti urheiluseura on kuin mikä tahansa työnantaja. Tuomio ei ole rekrytoinnin este, mutta käytännössä voi varmasti olla syy, jonka vuoksi palkataan joku muu.

Maailmasta löytyy aina ihmisiä, joiden kaikkia tekoja on mahdotonta kontrolloida. On tärkeää, että asioista puhutaan ja puuttumisen kynnyks on mahdollisimman matala. Edistystä on tapahtunut myös lainsäädännön osalta.

Auttaa paljon, että väärin kohdeltu lapsi tai nuori osaa sanallistaa kokemuksensa, saa tukea ja apua ja ymmärtää, ettei tapahtunut ole hänen syytään.

VASTAAJA 2. Seksuaalisesti kaltoinkohdeltuja lapsia ja nuoria auttavan Exit ry:n toiminnanjohtajan Tanja Auvisen mukaan urheiluseurojen tulisi sosiaalialan tavoin aina tarkistaa rikosrekisteri, mikäli rekrytoitava henkilö työskentelee alaikäisten kanssa.

EMME TIEDÄ, kuinkayleistä nimenomaan urheiluharrastuksen parissa tapahtuva seksuaalinen ahdistelu on omien asiakaidemme kokemusten perusteella, koska emme kysy niin yksityiskohtaisesti. Lehdistä saa silloin tällöin lukea näitä tapauksista.

Uskon, että ahdistelua ja häirintää esiintyy jossain määrin, koska esimerkiksi valmentajalla on erityinen valta valmennettaviinsa – ja kaltoin kohtelevia aikuisia on kaikissa ammattiryhmissä.

Yleisellä tasolla voi sanoa, että häiritsijä voi olla kuka tahansa. Kaltoinkohtelu voi tulla aivan puskista eli yllättäen. Se voi olla myös pitkäkestoista itsensä tykö tekemistä, jolla saadaan nuori luottamaan kyseessä olevaan aikuiseen, ja rajoja voidaan hälvittää pikkuhiljaa.

Nuoret kokevat yleensä seksuaalisen häirinnän tilanteet ahdistaviksi. Heidän mielestään niihin pitää puuttua, mutta niistä on myös hankala puhua.

Toisaalta on jonkin verran tapauksia, joissa selvästi 16 vuoden suojaiän alittava lapsi kokee ”seurusteleensa” selkeästi vanhemman aikuisen kanssa, mutta nuoren läheisten ja lain näkökulmasta kyseessä on hyväksikäyttö.

Silloin voi olla hankalaa auttaa nuorta ja säilyttää kommunikaatioyhteys häneen. Jotkut nuoret taas sivuuttavat esimerkiksi mobiilisti saamansa seksuaalissävytteiset kuvat ja kommentit olankohautuksella. Reagointi seksuaaliseen kaltoinkohteluun on yksilöllistä.

TURVATAIDOT on hyvä olla hallussa. Nuoren kannattaa tietää, mitä tehdä, jos joku tuntematon ja/tai epämiellyttävä henkilö lähestyy häntä netissä. Jos nuorta jännittää liikkua yksin ulkona, voi sopia, että vanhempi tai kaveri tsekkaa mistä on kyse, ja niin edelleen.

Epämiellyttävässä tilanteessa voi sanoa ”ei” ja vain läheteä kävelemään. Mutta on pakko taas kerran todeta, että vastuu on aina tekijällä. Sitä ei voi tarpeeksi painottaa.

Lapsesta pitäen olisi hyvä opetella kertomaan asioistaan luotettaville aikuisille, kuten omalle vanhemmalle. Toki tässäkin suurin vastuu on aikuisella; pitää opetella olemaan sellainen vanhempi, jota lapsen on helppo lähestyä ja jolle voi uskoutua.

URHEILUSEUROISSA

tulisi olla etukäteen laaditut ohjeet, miten toimia, jos seurassa havaitaan seksuaalista kaltoinkohtelua. Silloin yksittäisen ihmisen ei tarvitse miettiä toimintatapoja.

Järjestöt, kuten Nuorten Exit, voivat auttaa toimintaohjeiden laadinnassa. Jos epäillään seksuaalista häirintää tai kaltoinkohtelua, kynnyksen olla yhteydessä poliisiin pitäisi olla matala.

Esimerkiksi valmentaja-nuori-suhteessa suojaikäraja on 18 vuotta. Ei ole urheiluseuroissa työskentelevien ihmisten tehtävä miettiä, mikä on rikos ja mikä ei, vaan poliisin.

Kun päälle päin ei voi tietää, mitä kaikkea on tapahtunut, on nuoren edun mukaista, että tilanteisiin puututaan ja niitä viedään eteenpäin.

Jo sopimattoman käytöksen osalta (homottelu, huorittelu, rasistiset tai seksistiset kommentit) tulee olla nollatoleranssi. Tekijälle huomautetaan ja osoitetaan, että käytös ei ole hyväksyttävää.

Alaikäisten kanssa työskenteleviltä olisi hyvä tarkistaa rikosrekisteriote. Kyseessä on normaali ja lakiin perustuva käytäntö sosiaalialalla.

Jos henkilö on saanut tuomion seksuaalirikoksesta, häntä ei voi eikä saa palkata tehtävään, jossa työskennellään lasten ja nuorten kanssa.

”Kun päälle päin ei voi tietää, mitä kaikkea on tapahtunut, on nuoren edun mukaista, että tilanteisiin puututaan ja niitä viedään eteenpäin.”

VASTAAJA 3. Lasten ja nuorten terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia edistävän WAU ry:n toiminnanjohtajan Rami Luomanpään mukaan seksuaalinen ahdistelu on urheilussa yhä tietynlainen tabu. Kun asioista hankitaan tietoa ja keskustellaan avoimesti, seurat ymmärtävät, että esimerkiksi toimintaohjeiden laatiminen ei leimaa heitä mitenkään.

URHEILUPIIREISSÄ on menty parempaan suuntaan seksuaalisen ahdistelun ja häirinnän käsitteilyssä, mutta liikaa on yhä sitä, että koko asia halutaan kieltää ja vaieta maton alle – se on yhä tietynlainen tabu.

Jos lajiliitto tai seura ottaa asiaan kantaa tai laatii ohjeistuksen tapausten varalle, eihän se sitä tarkoita, että asia on ongelma seuran sisällä.

Pikemmin päinvastoin. Jos tietoa on liian vähän, pelätään leimautumista ja ajatellaan, että on helpompi olla puuttumatta ja katsoa muualle. Tarvitaan avointa keskustelua ja mielellään konkreettisia malleja siitä, miten tapauksista on selvitty.

OLEELLISTA on, että lapsilla ja nuorilla on turvallinen kasvu- ja harrastusympäristö. Kyse on kokonaisuudesta; aina ei ymmärretä, että urheiluseuran tai joukkueen yksi rooli on myös kasvattajan.

Jos toimintaympäristö on terve, seksuaalista häirintää ei suvaita eikä helposti esiinnykään.

Pelissäannot on hyvä laatia etukäteen, ja mielellään yhdessä urheilijoiden kanssa. Kun rajat ovat selvät, kenenkään ei tarvitse miettiä, onko ne ylitetty ja mikä on sallittua.

Yhtä tärkeää on, että yhteisöstä löytyy luottoaikuisen, jolle lapset ja nuoret tietävät voivansa mennä puhumaan ongelmista.

ALAIKÄISTEN kanssa työskenteleviltä tulee jo lain mukaan pyytää rikosrekisteri rekrytointivaiheessa. Mielestäni sen tulisi olla normikäytäntö myös silloin, kun toimitaan vapaaehtoispuolelta. WAU:ssa on yli sata työntekijää, joiden kohdalla näin on tehty.

Työtä tarkistus tuki lisää – ja kustannuksia, koska jokainen rekisterin pyyntö maksaa. Mielestäni se on vähän hölmöä, koska kyseessä on kuitenkin asia, joka lisää turvallisuutta.

Linjan tulee totta kai olla selkeä, ja prosessin reilu ja läpinäkyvä. Jos taustat tarkistetaan, ne tarkistetaan sitten rutiininomaisesti kaikilta valmentajilta ja ohjaajilta. Ei niin, että tarkistuksia tehdään sattumanvaraisina pistokokeina, saati ”pärstäkertoimen” perusteella kytäten tai syylistäen.

Entä jos rekisteristä sitten paljastuu, että henkilö on saanut ja kärsinyt tuomion? Mielestäni asia ei ole mustavalkoinen: paljon riippuu tuomion luonteesta, henkilön jatkohistoriasta, työnkuvasta, persoonasta ja niin edelleen.

Meillä on ollut töissä henkilö, joka oli aikoinaan tuomittu huume- ja väkivaltarikoksista. Sen jälkeen hän tuli uskoon, hylkäsi päihteet kokonaan, perusti perheen ja oli mallikelpoinen työntekijä.

Huolellinen ja tarkka rekrytoinneissa pitää olla, mutta kerran kärsitty tuomio ei saa lähtökohtaisesti määrittää ihmisen tulevaisuutta.

”Jos tietoa on liian vähän, pelätään leimautumista ja ajatellaan, että on helpompi olla puuttumatta ja katsoa muualle.”